

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2021-03-15

Ang förslag till detaljplan för del av Liljeholmen 1:1 vid kv Stubinen (Liljeholmens centrum) i stadsdelen Liljeholmen, S-Dp 2018-14587

Planförslaget

Syftet med föreslagen plan är bland annat att enligt översiktsplanens intention ”stärka Liljeholmens centrum som tyngdpunkt med regional funktion”. En mycket hög exploatering föreslås med 60 000 kvm fördelad på centrumverksamheter av olika slag såsom kontor, hotell, långtidsboende samt en förskola. Merparten av bebyggelsen föreslås ske genom en överdäckning av befintligt tunnelbaneschakt i form av fyra höga byggnadskroppar som är hopbyggda till en enhet, som ett stort kvarter, med upp till 16 våningar. Tre av dessa är kontorshus medan det fjärde rymmer ett hotell med 200 hotellrum och långtidsboende med 60 lägenheter. Nuvarande K-konsults kontorsbyggnad byggs om totalt, såväl exteriör som interiör, med en påbyggnad i tre våningar och tillbyggnad söderut med bl a en förskola. Exploateringen antas innebära 3 000 nya arbetsplatser inom området. Två bostadshus, 16 respektive 11 våningar höga, med omkring 120 lägenheter (bostadsrätter) ingår också i planförslaget. De är placerade på befintlig p-plats och del av befintlig parkmark nordväst om den ovan beskrivna bebyggelsen, ned mot sjön Trekanten. Framför bostadshusen skapas en terrasserad plats som leder ned mot sjön. Den glasade gången mellan T-banan och Bergbanan rivs. Ny gångkoppling föreslås i stället via Södra Liljeholmsgränd. Förslaget innebär även att delar av strandskyddet upphävs.

Befintliga kvaliteter i och kring Liljeholmens centrum

K-konsulthuset uppfördes 1970–74 och ritades av arkitekt Peter Tommos. Den ursprungliga byggherren, Kommunernas konsultbyrå, tidigare Lantbruksförbundets byggnadsförening, räknas till en av de mest betydelsefulla aktörerna för införandet av modernismens arkitektur på landsbygden. Huvudkontoret blev företags ansikte utåt och gavs en påkostad och radikal utformning. Ventilationskanalerna gjordes till en integrerad del av arkitekturen och exponerades som utanpåliggande horisontella band, som är ett av byggnadens starkaste signum. Fasaderna med sina högblanka fasader i rostfritt stål har under närmare 50 år präglat platsen som Liljeholmstorgets enskilt viktigaste märkesbyggnad med stora näringslivs- och arkitekturhistoriska värden.

Den befintliga torgytan gestaltades av Nivå landskapsarkitekter som en del i genomförandet av 2004 års detaljplan. Utformningen präglades av en tydlig formidé där markbelägningens mönster av stora blommor, trädplanteringar och sittbänkar på ett raffinerat sätt bidrog till att knyta samman befintlig och ny bebyggelse. Den tillkommande bebyggelsen anpassades på ett medvetet sätt till platsens befintliga hushöjder med K-konsulthuset som utgångspunkt. Resultatet

blev ett överblickbart offentligt rum präglat av en mänsklig skala. År 2010 vann Liljeholmstorget också Sveriges Arkitekters planpris med motiveringen:

Planpriset 2010 går till Stockholms stad för en stadsomvandling av hög klass, med integration av funktioner och förverkligande av visionen om trygga, trivsamma och levande stadsrum. Ett utmärkt exempel på en lösning av en angelägen planeringsuppgift i det hållbara stadsbyggandet.

Tunnelbanebyggnaden tillkom i samband med att tunnelbanan T-centralen –Fruängen/Örnsberg invigdes 1964. Med sina grönputsade fasader och modernistiska uttryck är den en viktig del av miljön både kring Liljeholmstorget och som fondbyggnad mot Trekantsparken. Den cirka 140 meter långa glasade gångbron på betongpelare, som utgår från T-banehallen och via Bergbanan än idag leder upp till centrum av det höga Nybohovsberget, är unik såväl till funktion som utformning.

Nybohovsbergets bostadsbebyggelse uppfördes i början av 1960-talet med Bertil Ringqvist som arkitekt. De lägre bostadshusen fick olika våningshöjder, 3–4 respektive 5–7 våningar, för att de skulle hamna på samma höjd oavsett läge i terrängen och ge en rak siluett mot himlen. Här står också, som utropstecken uppe på berget, två grupper med punkthus. De är 10–12 våningar höga, sex av dem placerade i väster mot Essingeleden och fem i öster mot Södertäljevägen. Den bostadsbebyggelse som på 2010-talet har tillkommit i bergets norra slänt och ned mot sjön Trekanten har uppförts med måttfulla volymer och höjder för att inte störa utblickarna uppifrån Nybohovs äldre bostadshus och inte heller inkräkta på den starka siluettverkan som dessa har på långt håll.

Strax utanför planområdet, på Liljeholmsberget nordost om Liljeholmstorget och spårvägs-hållplatsen, ligger den gamla Folkskolan från 1900 som också utgör en viktig årsring i Liljeholmens historia. Detsamma gäller Brännkyrka församlingshus, ritad av Hakon Ahlberg i nationalromantisk stil på början av 1920-talet. Dess röda tegel har tagits upp i den bakomliggande bostadsbebyggelse som växte upp här i början av 1990-talet. Tillsammans med Nybohovsbergets bostadsområde och den samlade bebyggelsen kring Liljeholmstorget är de alla tydliga årsringar som ger en förståelse för Liljeholmens utbyggnadshistoria.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

I planbeskrivningen, sid 13, står det att det i Liljeholmen finns ”en rik kulturhistoria med äldre bebyggelse från många olika epoker. Genom att bevara och förstärka befintliga värden skapas bra förutsättningar för en attraktiv stadsdel.” Samfundet ställer sig frågande till hur denna vägledande utgångspunkt har tillämpats på förslaget.

Samfundet S:t Erik anser att planförslaget innebär en alldeles för hög exploatering med förödande konsekvenser för såväl stads- som landskapsbilden, på både nära och långt håll. Med den höga bebyggelsen, både kontors-/hotellkvarteret och de två bostadshusen, sker en oacceptabel skalförskjutning i en miljö där tidigare tillägg under årens lopp har anpassats i höjd och volym till befintlig bebyggelse. Kontors-/hotellkvarteret är därtill mycket kompakt vilket skapar dåliga ljusförhållanden och dito arbetsmiljöer. Bostadshusen kommer att upplevas som en hög mur i änden av Trekantssjön. Med våningshöjder på upp till 16 våningar kommer siktlinjerna upp mot Nybohovsbergets bebyggelse byggas för. Dess ursprungligen mycket medvetna siluettverkan och roll som monumentala landmärken kommer att gå förlorad. Projektets antikvariska konsekvensanalys slår också fast att planförslagets volymhantering är ”mycket negativ”. Samfundet S:t Erik

anser att det i dagsläget finns skäl att ifrågasätta behovet av så mycket kontorsarbetsplatser här samtidigt som det planeras för mycket stora utbyggnader helt nära, bl a i Marievik.

K-konsulthuset är genom sin status som fondbyggnad vid torget och sin särpräglade arkitektur ett av platsens mest karakteristiska inslag. Samfundet S:t Erik anser att förslagens kraftiga på- och ombyggnad är att likställa med rivning och motsätter sig föreslagna åtgärder. Redan i samrådet för nuvarande detaljplan 2004, påtalade såväl Skönhetsrådet som Stadsmuseet vikten av att beakta byggnadens befintliga värden och kvaliteter. Dåvarande påbyggnad av K-konsulthuset begränsades till en lågdel i söder för att inte överskrida befintlig kvartershöjd, och med undantag för en omgestaltning av byggnadens nedre våningsplan mot Liljeholmstorget under 2000-talet, är formspråket välbevarat.

Genom sin betydelse som en av platsens tydligaste årsringar bör K-konsulthuset hanteras som en identitetsbärare och resurs i det fortsatta planarbetet. Samfundet bedömer att en mindre påbyggnad kan vara möjlig förutsatt att den görs i samklang med byggnadens befintliga formspråk och kvaliteter.

Planförslaget har till samrådet inte tagit ställning till torgets framtida utformning, vilket enligt planbeskrivningen ska växa fram i det fortsatta planarbetet. Det uttryckliga målet är dock ”att ge torget en mycket hög grad av stadsmässighet”. Samfundet S:t Erik vill uppmärksamma värdet i torgets nuvarande sammanhållna gestaltning vars höga kvalitet belönades med Planpriset. Det är av stor vikt att torgets nuvarande karaktär och identitet blir en utgångspunkt vid utformning av åtgärder eller förändringar av torgytan.

Samfundet S:t Erik beklagar att parkmarken naggas i kanten även om planförslaget visar på en ambition att förbättra parkmiljön nedanför T-banebyggnaden. Rivningen av gångbron som leder till Bergbanan innebär att förståelsen för anläggningens historia minskar varför Samfundet S:t Erik helst skulle se att denna bevaras. Vidare bedöms förslagens två punkthus på nuvarande parkeringsplats bidra till ytterligare privatisering av områdets värdefulla parkmark. Med sin framskjutna placering och höga hushöjd riskerar de en påtagligt negativ inverkan på Trekantsparkens befintliga rekreations- och naturvärden i en grad som vida överstiger nuvarande parkeringsplats. Av den anledningen motsätter sig Samfundet S:t Erik planbeskrivningens bedömning att förslaget har tillräckliga skäl att upphäva av strandskyddet i denna del.

Sammanfattning av Samfundet S:t Eriks synpunkter

Samfundet S:t Erik avstyrker bestämt det aktuella förslaget och anser att det bör omarbetas i sin helhet utifrån en betydligt lägre exploateringsgrad och att den befintliga bebyggelsens kvaliteter och kulturhistoriska värden tillvaratas. Vidare anser Samfundet S:t Erik att förslaget bör vidareutvecklas med betydligt högre ambitionsnivå beträffande Trekantsparken som värdefull rekreativ miljö.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Suzanne Lindhagen
Styrelseledamot

Sebastian Ulvsgård
Styrelseledamot